

“เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ : แนวทางสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน”

*ศิริพร พงศ์ศรีโรจน์

ในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ภูมิพลอดุลยเดช เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติครบ 50
ปี ในวันที่ 9 มิถุนายน พุทธศักราช 2539 ผู้เขียน
ได้มีโอกาสอันสูงยิ่งที่ได้เข้าร่วมเป็นคณะ
บรรณาธิการหนังสือเฉลิมพระเกียรติ "เอกกษัตริย์
อัครริยะ" ซึ่งได้จัดพิมพ์ขึ้นในมหามงคลสมัยฉลอง
สิริราชสมบัติครบ 50 ปี พุทธศักราช 2539 โดยทบทวน
มหาวิทยาลัยร่วมกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและ
เอกชน (มีความยาวถึง 670 หน้า) ซึ่งเป็นหนังสือที่
แสดงถึงพระอัจฉริยภาพในทุกด้านของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ได้ทรงดำรงมั่นในทศพิธ
ราชธรรม ทรงอุทิศพระองค์บำเพ็ญพระราชกรณีย
กิจนานัปการ ยังความผาสุกร่มเย็นแก่พสกนิกรโดย
ถ้วนหน้า ประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า
และมั่นคงเป็นปึกแผ่นตลอดมา พระมหากรุณาธิคุณ
นี้เป็นสิ่งที่คนไทยทั้งหมดถ้วนหน้าจะน้อมรับใส่เกล้า
ใส่กระหม่อมตลอดไป

สำหรับ ในปีพุทธศักราช 2549 ซึ่งนับเป็น
มหามงคลสมัยที่มีความสำคัญยิ่งต่อพสกนิกรไทยทุก
หมู่เหล่าอีกวาระหนึ่ง คือ มหามงคลสมัยฉลองสิริราช
สมบัติครบ 60 ปี ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ
อันเกล้าอันกระหม่อมหาที่สุดมิได้ และเพื่อเป็นการ
ถวายความจงรักภักดี และชื่นชมในพระปรีชา
สามารถที่ทรงห่วงใยพสกนิกรของพระองค์ตลอด
ระยะเวลา 60 ปี ที่ทรงครองราชย์ และในวโรกาส
ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระ
ชนมพรรษา ครบ 80 พรรษา ในปี 2550 ผู้เขียนจึง
ขออัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระ
ราชดำริ มานำเสนอเพื่อให้เป็นที่ทราบทั่วกัน อัน
จะนำมาซึ่งแนวทางปฏิบัติสู่ "เศรษฐกิจพอเพียงตาม
แนวพระราชดำริ : แนวทางสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน"
ดังมีรายละเอียด ดังนี้

"เศรษฐกิจพอเพียง" เป็นปรัชญาที่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานให้กับประชาชน

คนไทย เพื่อใช้การดำรงชีวิตให้มีความเป็นอยู่อย่างพอประมาณตน เดินทางสายกลาง มีความพอดี และพอเพียงกับตนเอง ครอบครัว และชุมชน โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยภายนอกต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ และรู้จักการนำทรัพยากรที่เรามียูมา ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักการนำปัจจัยพื้นฐานมาใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ความสบายและพอเพียงกับตนเอง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จะเห็นได้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริได้รวมหลักวิชา หลักการ และหลักธรรมไว้ด้วยกัน ซึ่งสามารถจำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

- 1) เป็นปรัชญาแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ
- 2) เป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง
- 3) จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี
- 4) ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน
- 5) จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน
- 6) จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ

หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และ

ความไม่ประมาทโดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

"ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

"ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

"การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็น

ไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

"เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

"เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความพากเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

เศรษฐกิจพอเพียงหรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ตามแนวพระราชดำริพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น อาจมองได้ใน 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ

เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงความสามารถของชุมชนเมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน ความเป็นอยู่อย่างประมาทตามฐานะ ตามอัตภาพ ที่สำคัญที่ไม่หลงไหลไปตามกระแสของ

วัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

กล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต คือ หลักการพึ่งพาตนเอง

หลักการพึ่งตนเองอาจจะแยกแยะโดยยึดหลักสำคัญอยู่ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำตนให้เป็นพึ่งตนเอง มีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประณีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง พยายามสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจสู้ชีวิตด้วยความสุจริต แม้ไม่ประสบผลสำเร็จบ้างก็ไม่ท้อแท้ พยายามต่อไป โดยยึดพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า

"บุคคลต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือ ความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรม และความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยบยลในการปฏิบัติงานประกอบพร้อมกันด้วยจึงจะสัมฤทธิ์ผลดีแน่นอน และบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนแก่ตนเองและแผ่นดิน"

2. ด้านสังคม แต่ละชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแกร่งเป็นอิสระ นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน ดังพระบรมราโชวาทที่ว่า

"เพื่อให้งานรุดหน้าไปพร้อมเพรียงกันไม่ลดหลั่น จึงขอให้ทุกคนพยายามที่จะทำงานในหน้าที่อย่างเต็มที่ และให้มีการประสานสัมพันธ์กันให้ดี เพื่อให้งานทั้งหมดเกื้อหนุนสนับสนุนกัน"

3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน

รวมทั้ง สามารถแสวงแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติหรือวัตถุดิบในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศไทยอย่างดียิ่ง

4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการตามสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง สอดคล้องกับพระราชดำรัสที่ว่า

"จุดประสงค์ของศูนย์การศึกษา คือ เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่ สภาพฝนฟ้าอากาศและประชาชนในท้องที่ต่างๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน"

5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งแต่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งที่การลดรายจ่าย ในภาวะที่เศรษฐกิจวิกฤตเช่นเวลานี้จึงต้องปรับทิศทางการพัฒนาใหม่ คือ ต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักพออยู่ พอกิน พอใช้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเรื่อง "เศรษฐกิจพอเพียง" ขึ้นเมื่อยาวนานกว่า 30 ปีแล้ว แนวคิดนี้มักปรากฏอยู่ในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาช้านาน ในรูปของหลักการสร้างความ "พออยู่-พอกิน" โดยเริ่มต้นในปี พ.ศ.2517 ที่ทรงพระราชทานแนวคิดนี้ เพื่อใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยเป็นครั้งแรกแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.2517 โดยมีข้อความที่สำคัญตอนหนึ่งว่า

"...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชน โดยสอดคล้องด้วยก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่างๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด..."

พระบรมราโชวาทนี้ชี้ให้เห็นว่า แนวทางการพัฒนาที่เน้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่มีความสอดคล้องกับสภาวะของประเทศและของประชาชน อาจทำให้เกิดปัญหาได้ จึงทรงเน้นย้ำแนวทางการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ทรงเน้นการพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน เมื่อมีพื้นฐานความมั่นคงพร้อมพอสมควรแล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศชาติให้สูงขึ้น

แต่ปีที่ประชาชนให้ความสนใจมากเป็นช่วงหลังจากเกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจปี พ.ศ.2540 นั้นเอง โดยมีหลักการเกี่ยวกับ "การใช้เงิน" เท่าที่มีตามฐานะของตนเอง และให้รู้จักการวางแผนการใช้เงิน

จากกระแสพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 นั้น พระองค์ท่านได้ทรงสั่งสอน 3 ประการ คือ

1. ให้เปลี่ยนวิถีชีวิตมายึดเอาระบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งตรงข้ามกับเศรษฐกิจการค้า (Trade Economy) พระองค์ท่านรับสั่งว่าการค้าขาย การลงทุนต้องกู้เงิน ต้องทำอะไรต่ออะไรอีก ให้กลับมาสู่เศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้พระองค์ท่านได้ทรงห่วงใยในยุคนั้นแห่งการพัฒนานั้น เราทำตามค่านิยมตะวันตก เอา Growth หรือ ความเจริญเติบโตเป็นตัวตั้ง มีแนวคิดที่เน้นการสร้างเสริมความเจริญ มุ่งไปสู่วัตถุนิยม ยึดถือตัวเงินเป็นที่ตั้ง ทั้งคุณธรรมความเป็นอยู่อย่างพอดีตามหลักพุทธศาสนา

2. ต้องอยู่อย่างเฉลียวฉลาด คือ ทำอะไรต้องมีสติปัญญาควบคู่ไปกับความเฉลียวฉลาดด้วย อย่าหลงไปกับกระแสการอ้างประชาธิปไตยสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม ต้องรู้ถึงประโยชน์ของแต่ละเรื่องด้วย พระองค์ท่านจึงต้องให้ความสำคัญเฉลียวฉลาด โดยเฉพาะฉลาดในการจัดการให้มีของใช้หรือทรัพยากรที่ใช้ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งตรงกับคำพัฒนาแบบยั่งยืน

3. ต้องอยู่ในความสามัคคีธรรม คือ ต้องขจัดความขัดแย้งในสังคมที่มีอยู่ ต้องอยู่ด้วยความปรนีประนอม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เอื้ออาทรต่อกันและกัน ไม่เอาชนะกัน ไม่ต่างมุ่งเอาประโยชน์ของตน ของกลุ่ม

ในกลางปี 2540 ประเทศไทยต้องประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและการเงินอย่างรุนแรง ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน มีการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศเป็นจำนวนเงินกว่า 90,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ได้มีการปิดกิจการของบริษัทหลักทรัพย์ถึง 58 บริษัท ในวันที่ 2 กรกฎาคม 2540 รัฐบาลได้ปล่อยให้ค่าเงินบาทลอยตัว ค่าเงินบาทได้ลดต่ำลง

เรื่อยๆ จากเหรียญสหรัฐละ 25 บาท เป็น 50 บาท รัฐบาลต้องกู้เงินจากกองทุนระหว่างประเทศในวงเงิน 17,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ และต้องปฏิบัติตามพันธกรณีกับไอเอ็มเอฟอย่างเคร่งครัด ถึงกับมีผู้แปลคำ IMF ว่า It is my father เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย ธุรกิจซบเซา โรงงานอุตสาหกรรมและบริษัทร้านค้าหลายแห่งต้องลดคนงานลงลดเงินเดือน ลดค่าจ้างพนักงานและคนงาน บางแห่งต้องปิดกิจการ จำนวนคนว่างงานได้เพิ่มมากขึ้นถึง 2 ล้านคน

ในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ.2540 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสแก่ผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง มีข้อความบางประการดังนี้

"เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่งเรียกว่า Self-Sufficient Economy ถ้าเราทำแบบที่ไทยทำได้ คือ เศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือดร้อน"

"ถ้าสามารถจะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้ไม่ถึงครึ่ง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็สามารรถที่จะอยู่ได้"

นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำรัสเพิ่มเติมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงว่า

"...คำว่าพอเพียงมีความหมายกว้างออกไปอีกไม่ได้หมายถึงการมีพอใช้สำหรับใช้ของตัวเอง มีความหมายว่าพอมีพอกิน...พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง..."

"...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่ามีความพอมีพอกินมีอยู่ไม่ฟุ้งเฟ้อไม่หรูหราก็ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่าง

อาจจะดูฟุ้งเฟ้อแต่ก็ทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ..."

"...Self-sufficiency นั้นหมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอยืมคนอื่นอยู่ได้ด้วยตนเอง..."

"...คนเราถ้าพอใจความต้องการ มันก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณชั่งตวงวัด ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข..."

ทรงเน้นย้ำว่าพอเพียง คือ ไม่โลภมาก ไม่เบียดเบียน

"พอเพียงนี้อาจจะมีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น ต้องให้พอประมาณตามอัตภาพ พูดจาก็พอเพียง ทำอะไรก็พอเพียง ปฏิบัติตนก็พอเพียง"

ในวันที่ 4 ธันวาคม 2546 ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง มีสาระสำคัญว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความพอเพียงในทุกด้าน ไม่ใช่ความพอเพียงในด้านหนึ่งด้านใด ความพอเพียงไม่ใช่ด้านเศรษฐกิจเท่านั้น ยังรวมถึงความพอเพียงในด้านอื่นๆ

สำหรับการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น ในหนังสือเรื่อง "ได้เบื้องพระยุคลบาท" โดย ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล อดีตเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการพิเศษ เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.) ในปัจจุบันดำรงตำแหน่งเลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้กล่าวถึงการ

ปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียง อันเนื่องมาจากพระราชดำริไว้ดังนี้

(1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า "...ความเป็นอยู่ที่ไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางถูกต้อง..."

(2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า "...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ..."

(3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในการการค้าขาย ประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า "...ความสุข ความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึง ความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหาได้ด้วยความที่เป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญหรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น..."

(4) ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนขึ้น จนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า "...การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุขพอมือพอกินเป็นข้อหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง..."

(5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดอ่อนต่อแผ่นดิน พระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า "...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวเองอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น..."

จากข้อความที่กล่าวแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีมิติครอบคลุมถึง 4 ด้าน คือ มิติด้านจิตใจ มิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านวัฒนธรรม

มิติด้านจิตใจ

เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอ คือ พอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้ ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลาง หรือ มัชฌิมาปฏิปทา

มิติด้านสังคม

เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบ ประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ว่าคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอารัดเอาเปรียบกัน การมั่งร้ายทำลายกัน

มิติด้านเศรษฐกิจ

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกิน ให้มีความขยันหมั่นเพียรประกอบสัมมาอาชีพ เพื่อให้พึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน

มิติด้านวัฒนธรรม

วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิต (way of life) ของประชาชน

เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดวัฒนธรรม หรือ วิถีชีวิตที่ประหยัด อดออม มีชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม

และสามารถกล่าวโดยสรุป การมีวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงว่า มีข้อปฏิบัติที่สำคัญดังนี้

(1) มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย

(2) ให้ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี พอประมาณ และพอใจ

(3) มีความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน ร่วมมือ และช่วยเหลือกันไม่เบียดเบียนกัน ไม่เอาัดเอาเปรียบกัน ไม่มุ่งร้ายทำลายกัน

(4) ประกอบสัมมาอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ใฝ่หาความรู้เพื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์

(5) ให้สามารถพึ่งตนเองได้ ให้พ้นจากความยากจน ให้สามารถพออยู่ พอกิน ไม่เดือดร้อน ไม่ตกเป็นทาสของอบายมุข วัตถุนิยมและบริโภคนิยม

อนึ่ง ผู้เขียนเห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ สอดคล้องกับ เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ (Buddhist Economics) ของ อี. เอฟ. ชูเมกเกอร์ (E. F. Schumacher) นักเศรษฐศาสตร์ชาวเยอรมันผู้มีชื่อเสียง และพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) พระเถระผู้มีชื่อเสียงที่ได้รับการยกย่องทั้งในประเทศและต่างประเทศ จึงขอนำเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ มานำเสนอ ณ โอกาสนี้ด้วย นั่นคือนักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีความเห็นว่า การบริโภคเป็นเพียงมรรคที่จะนำมาซึ่งความอยู่ดีกินดี ดังนั้นจุดมุ่งหมายว่า

จะอยู่ที่การทำให้การกินดีอยู่ดีมากที่สุด โดยการบริโภคให้น้อยที่สุด หัวใจของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ ความเรียบง่าย อหิงสธรรม และทางสายกลาง

ในปาฐกถาเรื่อง "เศรษฐศาสตร์แนวพุทธของพระธรรมปิฎก" (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงเรื่องเศรษฐศาสตร์แนวพุทธว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธนี้มีลักษณะเป็นสายกลางอาจจะเรียกว่า เศรษฐศาสตร์สายกลางหรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมาปฏิปทา ที่ว่าเป็นสายกลางเป็นมัชฌิมา คือ มีความพอดี พอประมาณ ได้ดุลยภาพ ความพอดีคือจุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการของคุณภาพชีวิต ตัวกำหนดเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ คือ มัตตัญญูตา ความรู้จักพอประมาณ รู้จักพอดีในการบริโภค หมายถึง ความพอดี ให้คุณภาพของชีวิตมาบรรจบกับความพึงพอใจ

ขณะเดียวกันความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธก็ได้ย้ำในลักษณะเป็นสายกลางตามหลักพระพุทธศาสนา ที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา อันได้แก่ การปฏิบัติและการมีความคิดที่ไม่สุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง ไม่หย่อนเกินไป ไม่ตึงเกินไป มีความพอดีพอประมาณ โดยนักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธได้ย้ำเพิ่มเติมว่า ความพอดีพอประมาณก็คือการได้ดุลยภาพ เพราะความพอดีคือจุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน ซึ่งหมายความว่า รู้จักพอดี รู้จักพอประมาณ แต่ขณะเดียวกันก็ได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการของคุณภาพชีวิตของตนเองด้วยนั่นเอง

เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของ ทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่าง อย่าง เป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความ ผันแปรของธรรมชาติหรือการเปลี่ยนแปลงจาก ปัจจัยต่างๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความ มีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความ เพียรและความอดทน สติและปัญญา การช่วย เหลือซึ่งกันและกันและความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่า ทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนว คิดที่ชี้นำหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎี ใหม่ ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎี ใหม่ หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการ พัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่าง การใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็น รูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธาน องคมนตรี และรัฐบุรุษได้บรรยายเรื่อง "ปรัชญาการ พัฒนาทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ" มีข้อความ บางประการดังนี้

"เรื่องทฤษฎีใหม่ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเกษตรเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวเนื่องกับชุมชน เกี่ยวเนื่องกับชนบท เกี่ยวเนื่องกับการผลิต เกี่ยวเนื่องกับเศรษฐกิจ เกี่ยวเนื่องกับวิถีชีวิตประชาชน เกี่ยวเนื่องกับความมั่นคง เกี่ยวเนื่องกับวิทยาศาสตร์ เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติ เกี่ยวเนื่องกับการปกครอง เกี่ยวเนื่องกับการรวมตัวของสมาชิกในครอบครัว และที่สำคัญที่สุดคือ เกี่ยวเนื่องกับวิถีคิดและจิตสำนึกของคน ทั้งนี้เพราะ ปรัชญาแห่งทฤษฎีใหม่ เป็นปรัชญาที่ว่าด้วยการ พัฒนาอย่างสมบูรณ์ที่สดนั้เอง

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจ เปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้ ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1

ความพอเพียงในระดับชุมชน และระดับ องค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่ง ครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย วิสาหกิจ

กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือ องค์กรต่างๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้น แล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตาม กำลัง และตามความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถ ทำให้ชุมชนโดยรวม หรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็น เศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุม ทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือ ข่ายวิสาหกิจ สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ใน ประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบัน วิจัย เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะ เช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจาก การพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่

อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด

ทฤษฎีใหม่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการ 3 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 มีความพอเพียง เลี้ยงตัวเองได้ บนพื้นฐานของความประหยัด จัดการใช้จ่าย ยึดหลักการที่ว่า "ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน"

ขั้นที่ 2 รวมพลังกันในรูปกลุ่ม เพื่อทำการผลิต การตลาด การจัดการ รวมทั้งด้านสวัสดิการ การศึกษา การพัฒนาสังคม ฯลฯ

ขั้นที่ 3 สร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพและขยายกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้หลากหลาย โดยประสานความร่วมมือกับภาครัฐกิจ ภาคองค์กร พัฒนาเอกชน และภาคราชการ ในด้านเงินทุน การตลาด การผลิต การจัดการ และข่าวสารข้อมูล นโยบายของแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียง

กล่าวโดยสรุป คือ แนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงที่มีสาระสำคัญดังกล่าวข้างต้นนี้น่าจะนำมาใช้เป็นแบบอย่างของการพัฒนาประเทศไทยในระยะต่อไป แม้ว่าวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในขณะนี้จะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ แต่ผลกระทบต่างๆ จะไม่รุนแรงมากนัก ถ้าหากทุกภาคส่วนของสังคมมีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยยึดหลักความพอดีกับศักยภาพของตนเองบนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง รวมทั้งมีความเอื้ออาทรต่อคนอื่นๆ ในสังคมเป็นประการสำคัญ ถึงแม้ว่าข้อคิดทั้งหมดจะมุ่งเน้นไปสู่กลุ่มเกษตรกร หรือผู้มีที่ดินทั้งหลาย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าจริง สำหรับคนอยู่นอกภาคการเกษตรนั้น เศรษฐกิจพอเพียงก็จะต้องถูกนำมาใช้เป็นหลัก

ในการดำเนินชีวิต เพราะเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา เป็นแนวปฏิบัติตน ไม่ว่าจะอยู่ในกิจกรรมอาชีพใดก็ต้องยึดวิถีชีวิตไทย อยู่แต่พอดี อย่าฟุ้งเฟ้ออย่างไร้ประโยชน์ อย่ายึดวัตถุเป็นที่ตั้ง ยึดเส้นทางสายกลาง อยู่กินตามฐานะ ใช้สติปัญญาในการดำรงชีวิต เจริญเติบโตอย่างค่อยเป็นค่อยไป

ต้องตั้งมั่นอยู่บนหลักของ "รู้ รัก สามัคคี" ใช้สติปัญญาปกป้องตนเองไม่ให้หลงกระแสโลกาภิวัตน์ โดยไม่ถึงเหตุและผลตามสภาพแวดล้อมของไทย ให้รู้จักแยกแยะสิ่งดี สิ่งเลว สิ่งที่เป็นประโยชน์ ตามสภาพความเป็นจริงของบ้านเมืองของเราเป็นที่ตั้ง ให้มีความรัก ความเมตตาที่จะช่วยเหลือสังคมให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ และรวมพลังกันด้วยความสามัคคีเป็นหมู่เหล่า จัดข้อขัดแย้งไปสู่ความประนีประนอม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

เศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นการดำรงชีวิตในความพอดี มีชีวิตใหม่ คือ หวนกลับมาใช้วิถีชีวิตไทยที่จะทำให้ชาติบ้านเมือง และตัวเราหลุดพ้นจากทุกข์และมีความสุขในที่สุด

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรินั้นไม่เพียงแต่จะเหมาะกับรัฐบาล หน่วยงานเอกชนอื่นๆ โดยทั่วไป หรือประชาชนคนไทย ยังรวมเฉพาะถึง ผู้ส่งออก ด้วย ที่สามารถเลือกก้าวเดินไปตามยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวกับการคิดดี ปฏิบัติดี ทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ รับผิดชอบต่อ สติ สามัคคี คิดดี ทำดี มีคุณธรรม รวมถึงตีความให้ชัดเจนเกี่ยวกับความหมายของการกระทำอย่างพอมีพอกิน พออยู่พอกิน พอกินพอใช้ พอประมาณ ฯลฯ แล้วเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นแสงสว่างที่ถูกเตรียมความพร้อมไว้รับมือกับทุกสถานการณ์ได้

สมควรเป็นที่สุดแล้วที่สหประชาชาติ ประกาศสดุดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้ถวายรางวัลสูงสุดเรื่องการพัฒนาคนแก่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และกล่าวยกย่องว่า "พระปรีชาสามารถในการเป็นนักคิดของใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท และคุณูปการต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนทำให้นานาประเทศตื่นตัวในการปรับปรุงแบบการพัฒนาอย่างยั่งยืนภายใต้แนวคิดใหม่ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของใต้ฝ่าพระบาทที่มีต่อประชากรราษฎรที่ได้พระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งชี้ถึงแนวทางการพัฒนาที่เน้นความสมดุล ความพอประมาณ เน้นเรื่องการบริหารอย่างมีสติ และมีระบบภูมิคุ้มกันสำหรับผลกระทบจากภายนอก

จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาของประเทศไทย ที่นักธุรกิจสามารถใช้เป็นแนวทางเพื่อนำทางการพัฒนาธุรกิจของตนได้

ทั้งนี้ จากการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ.2545-2549 ได้ยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นปรัชญานำทางการพัฒนาของประเทศ โดยมีแนวทางดังนี้

(1) ทางสายกลาง ไม่พัฒนาไปในทางทิศใดทิศหนึ่งจนเกินไป เช่น ปิดประเทศหรือเปิดเสรี

(2) ความสมดุลและความยั่งยืน เน้นการพัฒนาในลักษณะองค์รวม

(3) ความพอประมาณอย่างมีเหตุผล มีเหตุผลทั้งในการผลิตและการบริโภค

(4) ภูมิคุ้มกันและรู้เท่าทันโลก รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

(5) การเสริมสร้างคุณภาพคน เน้นให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีตรรกะ มีสติ มีความเพียร มียุติ มีสติ ไม่ประมาท พัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง นั้น นักธุรกิจสามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว โดยมีแนวทาง

- เดินสายกลาง ไม่พัฒนาไปทิศทางใดทิศทางหนึ่งจนเกินไป

- เน้นการพัฒนาในลักษณะองค์รวม และความยั่งยืน

- มีความพอดี พอประมาณอย่างมีเหตุผลทั้งในการผลิต และการบริโภค

- มีภูมิคุ้มกัน รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก

- สร้างคุณธรรมเน้นความซื่อสัตย์สุจริต เอื้ออาทร พัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่องแล้วยังจำเป็นต้องนำพระบรมราโชวาทของพระองค์ท่านไปปฏิบัติด้วย ดังนี้

"...ในการพัฒนาประเทศนั้น จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัด อดออม ระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป ...การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และประหยัด นั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์"

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว ผู้เขียนขออนุญาตนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือการ

พัฒนาอย่างยั่งยืน ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่ง ดร.จีระ หงส์ลดารมภ์ ได้ประยุกต์ไว้ว่าเป็น 6 ปัจจัยของความยั่งยืน เห็นว่าจะเป็นประโยชน์กับนักธุรกิจ จึงขอนำมาฝากด้วยดังนี้

ปัจจัยแรก คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องเน้นให้ระยะสั้นสร้างความสมดุลในระยะยาว อย่าให้ระยะสั้นดี แต่ทำลายระยะยาว

ปัจจัยที่ 2 คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ต้องไม่ถูกทำลาย และต้องไปด้วยกันกับการพัฒนา ซึ่งเรียกว่าเป็น Green Development

ปัจจัยที่ 3 คือ การพัฒนาอย่างยั่งยืนต้องมีทั้งคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่กันกับความเจริญ คือ มีศีลธรรม คุณธรรมคู่ไปกับการพัฒนา

ปัจจัยที่ 4 คือ ต้องคิดเป็นวิทยาศาสตร์ วิเคราะห์เป็น หากความรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นสังคมการเรียนรู้

ปัจจัยที่ 5 ต้องให้ประชากรส่วนใหญ่ของสังคม ชุมชน หรือประเทศมีความเจริญเพิ่มขึ้นอย่างกระจาย ไม่ใช่กระจุกตัวอยู่ในกลุ่มเล็กๆ

และสุดท้าย ต้องเป็นการพัฒนาที่พึ่งตัวเอง self-reliance ไม่ใช่รอแบมือให้รัฐบาลมาช่วยอย่างเดียว

ปัจจุบันพบว่า หน่วยงานราชการและเอกชนได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อขับเคลื่อนองค์กร เพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาวได้อย่างประสบความสำเร็จ ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ราชการระดับจังหวัด อย่างกรมราชทัณฑ์ โดยอธิบดีกรมฯ ได้ประกาศใช้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นยุทธศาสตร์หลัก ในการบริหารส่วนธุรกิจเอกชน ก็มีเจ้าของสินค้าหลายชนิด แม้จะเป็นยักษ์ใหญ่ก็ตาม

ได้ปรับทิศทางนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้และได้ผลมาแล้ว เนื่องจากพบว่า การแข่งขันอย่างรุนแรงในตลาด ทั้งการทุ่มงบโฆษณาประชาสัมพันธ์ การจัดโปรโมชั่นชนิดยิ่งใหญ่และอื่นๆ แต่สิ่งที่ได้รับกลับมา อาจเพียงผู้บริโภคจดจำแบรนด์ได้ในระยะเวลาอันสั้น หรือได้ยอดขายสูงๆ กลับมาเพียงไม่กี่สัปดาห์ แต่พอโฆษณาหายจากจอโทรทัศน์ ยอดขายก็ลดหายตามไปด้วย เช่น บริษัทปูนซีเมนต์ไทย ไทยเพรซิเดนทีย์ฟู้ดส์ บริษัทแพรรด้า จิวเวลรี่ โรงพยาบาลเทพธารินทร์ เป็นต้น

เครือข่ายซีเมนต์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง คือ...ความรู้คู่คุณธรรม และการพัฒนาองค์กรให้อยู่อย่างมีหลักการ เพื่อความยั่งยืน...พึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะพึ่งตนเองในระยะยาว ด้วยการเป็น Productive Organization ...การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา โดยเป็น Adaptive Organization การเห็นแก่ส่วนรวม รับผิดชอบต่อชีวิตและสังคม

ไทยเพรซิเดนทีย์ฟู้ดส์ หรือมาม่า เป็นองค์กรที่ให้ความสำคัญกับบุคลากร โดยไม่ปลดคนงานในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และในเรื่องนวัตกรรมก็ปรับรสชาติใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง โดยไม่มีการขึ้นราคามาตลอด 11 ปี โดยเฉพาะชนิดซองราคา 5 บาท รวมถึงจุดเดิม ที่บริษัทไม่โฆษณาตนเองเกี่ยวกับกิจกรรมที่ทำให้สังคม

แพรรด้า จิวเวลรี่ จำหน่าย เพชร พลอย เครื่องประดับ อัญมณี ซึ่งเป็นสินค้าที่ไม่จัดอยู่ในปัจจัยสี่ คนที่ซื้อสินค้านี้ส่วนใหญ่เป็นคนที่มีความสุขชีวิตสมบูรณ์ และแพรรด้า จิวเวลรี่ จึงดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น เพราะเชื่อว่าสังคมเหล่านี้คือ ลูกค้านในอนาคต ขณะเดียวกันบริษัทบริหารความเสี่ยงด้วยการผลิตสินค้าที่มีความ

หลากหลาย และแบ่งตลาดออกเป็นส่วนๆ อย่างชัดเจน เพื่อกระจายความเสี่ยง เพราะถ้าภูมิภาคหนึ่ง มีปัญหาที่ยังสามารถสร้างรายได้ จากอีกภูมิภาคหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับธุรกิจตามหลัก ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

นอกจากนี้ แพรนต้า จิวเวลรี่ ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรอย่างมาก เพราะถือว่าทรัพยากรมนุษย์ คือ พื้นฐานหลักที่นำพาธุรกิจให้ประสบความสำเร็จแบบยั่งยืน

โรงพยาบาลเทพธารินทร์ มีเตียงผู้ป่วยเพียง 100 เตียง แต่สร้างความเป็นผู้นำด้วยการทำสิ่งที่ดีและชำนาญเฉพาะทาง โดยมุ่งเฉพาะไปที่โรคต่อมไร้ท่อ เช่น เบาหวาน ความดันโลหิตสูง ไทรอยด์ ซึ่งในความแตกต่างจากคู่แข่งอื่น ถือเป็นภูมิคุ้มกันให้กับธุรกิจ ขณะเดียวกันโรงพยาบาลก็ดำเนินการกิจการอย่างมีเหตุผล เปลี่ยนยุทธวิธีจากการให้การรักษามาเป็นการป้องกัน โดยมีการสร้างอาคารสูง 23 ชั้น เพื่อทำเป็น Education Center สำหรับเป็นศูนย์ให้ความรู้ในการดูแลรักษาตัว แก่ผู้ที่เสี่ยงต่อโรคต่อมไร้ท่อ

ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 โรงพยาบาลมีหนี้สินต่างประเทศ เพิ่มจาก 200 ล้านดอลลาร์ เป็น 400 ล้านดอลลาร์ แต่โรงพยาบาลก็ไม่ปลดพนักงานออก เนื่องจากยังเห็นคุณค่าในทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่

นอกจากนี้ โรงพยาบาลยังมีเรื่องความมานะอดทน อีกประการหนึ่ง เพราะในช่วง 10 ปีแรก ของการดำเนินธุรกิจ โรงพยาบาลขาดทุนมาตลอด เพราะยุคนั้นคนยังไม่รู้จักโรคต่อมไร้ท่อ บุคลากรแพทย์ที่ชำนาญเฉพาะทางก็ยังมีน้อยอยู่

นอกจากองค์กร ที่ยกเป็นตัวอย่างดังข้างต้นแล้ว ยังมีองค์กรชั้นนำของโลกที่ประสบความสำเร็จ

ด้วยเงื่อนไขเศรษฐกิจพอเพียง คือ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันและมีความรู้และมีคุณธรรม แล้วสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้เจริญก้าวหน้าได้จริงและอย่างยั่งยืนกว่าการดำเนินธุรกิจที่มุ่งเน้นเฉพาะกำไรแต่เพียงอย่างเดียว เช่น BMW Nordstrom เป็นต้น

BMW เป็นองค์กรที่มีอายุกว่า 90 ปี มีนวัตกรรมใหม่ๆ ออกมา แต่ยังคงรักษาบุคลากรเดิมไว้ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ ให้กับบริษัทโดยให้มีคุณภาพที่ดี และมีการลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว

นอกจากนี้ บริษัทยังปกป้องสิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคม โดยทุกครั้งที่จะไปตั้งโรงงานไม่ว่าจะที่ไหนในโลกจะออกแบบโรงงานไม่ให้เกิดเสียงดังรบกวนชุมชนรอบข้างรวมถึงการใช้ทรัพยากรน้ำอย่างประหยัดเพื่อลดปัญหาการขาดแคลนน้ำในอนาคต อีกทั้งประการหนึ่งบริษัทยังเลือกการขนส่งวัตถุดิบทางรถไฟ เพราะเป็นยานพาหนะที่ปล่อยของเสียสู่สภาพแวดล้อมน้อยที่สุด

Nordstrom เป็นห้างสรรพสินค้าในสหรัฐอเมริกาที่ไม่เน้นการสร้างกำไรสูงสุด เพื่อเพิ่มมูลค่าให้ผู้ถือหุ้นเหมือนบริษัททั่วไป แต่จะสร้างสมดุลระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย เช่น การพัฒนาบุคลากร การช่วยเหลือสังคม

Nordstrom ยังถือเป็นบริษัทที่จ่ายเงินเดือนและผลตอบแทนแก่พนักงานสูงกว่าบริษัทอื่นในอุตสาหกรรมเดียวกัน โดยสามารถยืนหยัดมากกว่า 100 ปี ท่ามกลางการแข่งขันที่รุนแรงในธุรกิจค้าปลีก

จากหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว โดยละเอียดข้างต้น จะเห็นได้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนช่วยสนับสนุนและส่งเสริมเกื้อกูลกับการ

พัฒนาอย่างยั่งยืน และนอกจากจะให้ความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเป็นเป้าหมายศูนย์กลางในการพัฒนาแล้ว ยังเป็นวิธิตดที่สอดคล้องกับการตั้งรับ ปรับตัวให้เท่าทันกับคลื่นความเปลี่ยนแปลงใหม่ที่เกิดขึ้นตลอดเวลาในยุคโลกาภิวัตน์ สร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศชาติ ประชาชน ชุมชนลงไปจนถึงทุกภาคส่วน ให้สามารถยืนหยัด ปรคับประคองตัวให้ผ่านพ้นมรสุมของการแข่งขัน

ในท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเกิดขึ้นในทุกภูมิภาคของโลกได้เป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นถึงเวลาแล้วที่ทุกคนทุกภาคส่วนของประเทศจะนำหลักปรัชญาการดำเนินชีวิตที่รู้จัก "พอเพียง" มาใช้อย่างจริงจัง แล้วเราจะได้เห็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- [1] ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2549), การดำเนินชีวิตตามแนวพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง, ข่าวสารกรมโยธาธิการ และผังเมือง. ฉบับที่ 14, 5-11.
- [2] ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2548), การพัฒนาที่มั่นคงยั่งยืนตามรอยพระราชดำริ, เส้นทางเศรษฐกิจ. (1-28 ก.พ.) 9-12.
- [3] ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2548), ชีวิตพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, จุลสาร. กรุงเทพมหานคร. (ต.ค.-ธ.ค.) 13.-17.
- [4] ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2542), ทฤษฎีใหม่ในหลวง ชีวิตที่พอเพียง, กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมกับร่วมด้วยช่วยกัน : กรุงเทพมหานคร.
- [5] ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2550), ผู้จัดการรายสัปดาห์, 19,1050 (15-21 ม.ค.) :หน้า 15
- [6] ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2541), เศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง : แนวคิดและยุทธศาสตร์, กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย : กรุงเทพมหานคร.
- [7] ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง (2542), เศรษฐกิจพอเพียง, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย : กรุงเทพมหานคร.
- [8] สมพร เทพลีธา (2548), เศรษฐกิจพอเพียง : ตามแนวพระราชดำริ, สภาอุฎฺฑุทธิสมาคมแห่งชาติ : กรุงเทพมหานคร.